

เรื่อง นครไตรรงค์ เมืองโบราณ ต้นกำเนิดอาณาจักรอยุธยา

รายละเอียด

บทนำ

วัฒนธรรมแรกเริ่มในกำแพงเพชรนั้น ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีเมื่อครั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ แพร่กระจายครอบคลุมพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอคลองขลุง อำเภอชาลวาลักษณ์บุรี และอำเภอโกสัมพีนคร เป็นต้น โบราณวัตถุที่พบจากแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ดังกล่าว สามารถเปรียบเทียบลักษณะที่ได้กับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาทิ แหล่งโบราณคดีบ้านเก่า แหล่งโบราณคดีเขาสามเหล็กม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี แหล่งโบราณคดีโคกพนมดี แหล่งโบราณคดีหนองโน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แหล่งโบราณคดี บ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ฯลฯ ซึ่งกำหนดอายุราว 6000 – 1500 ปีมาแล้ว หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในกำแพงเพชรและมีพัฒนาการมาโดยลำดับจากการเก็บของป่า ล่าสัตว์ มีการทำเครื่องมือหินกะเทาะ ภาชนะดินเผา เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันสู่การเป็นชุมชนที่ เริ่มตั้งถิ่นฐาน สร้างสรรค์ประดิษฐ์กรรมเพื่อดำรงชีวิต อาทิ การทำเครื่องมือหินที่มีการตกแต่งคมด้วยการขัดฝนผิว เพื่อการใช้งานการทำภาชนะดินเผา การรู้จักนำเส้นใยธรรมชาติมาผลิตเป็นสิ่งทอเครื่องนุ่งห่ม การหล่อโลหะประเภทสำริด และเหล็ก ฯลฯ รวมทั้งมีการแลกรับ

วัฒนธรรมกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเป็นชุมชนเมืองในสมัยประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเพชร, 2561)

ในอดีตนับแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แม่น้ำปิงเป็นเส้นทางคมนาคมและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ที่เชื่อมโยงให้เกิดการส่งผ่านทางวัฒนธรรมระหว่างผู้คนในภาคเหนือกับภาคกลางและทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เมื่อเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานที่ส่งผลให้เกิดพัฒนาการในชุมชนต่างๆ ขึ้นเป็นเมืองหรือรัฐ รวมถึงความต้องการทรัพยากรธรรมชาติจากป่าในเขตภาคเหนือของเมืองในภาคกลาง ขณะที่เมืองในภาคเหนือต้องการสินค้านำเข้าจากดินแดน โป้นทะเล และทรัพยากรทางทะเลที่ส่งผ่านจากภาคกลาง ด้วยทำเลที่ตั้งซึ่งตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง และด้วยภูมิประเทศที่มีแม่น้ำปิงไหลผ่านที่ราบขนาดใหญ่ น้ำไม่ไหลเชี่ยวเกาะแก่งไม่มาก กำแพงเพชรในอดีตจึงมีความเหมาะสมในการเป็นที่แวะพัก เพื่อขนถ่ายหรือแลกเปลี่ยนสินค้า ทรัพยากรต่างๆ ทำให้ชุมชนดั้งเดิมบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิง ในเมืองกำแพงเพชร พัฒนาขึ้นเป็นเมือง นับแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 เช่น เมืองไตรตรัง เมืองเทพนคร เมืองบางพาน เมืองคณฑี เมืองนครชุม และเมืองชากังราว (ต่อมาคือ เมืองกำแพงเพชร) เมืองเหล่านี้ ล้วนมีคูเมืองกำแพงชัอมรอบและนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก กำแพงเพชรเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งปรากฏชุมชนโบราณของวัฒนธรรมทวารวดี ที่มีการสร้างคูน้ำคันดิน และโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องในวัฒนธรรมทวารวดี 2 แห่ง ได้แก่ เมืองไตรตรัง และเมืองโบราณบ้านคลองเมือง (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำแพงเพชร, 2561)

นครไตรตรัง

เมืองไตรตรังเป็นอีกหนึ่งชุมชนโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมแม่น้ำปิงตอนล่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณบริเวณภาคกลางในวัฒนธรรมทวารวดี คือ ตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำมีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ 1-3 ชั้น ฝั่งเมืองจะมีรูปร่างแตกต่างกันไป แต่มักจะขนานกับทางน้ำ เมื่อพิจารณาาร่วมกับหลักฐานทางด้านเอกสารประวัติศาสตร์อย่างตำนานจามเทวีที่กล่าวถึงช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 พระนางจามเทวีกษัตริย์แห่งเมืองละโว้ได้อพยพผู้คนจากเมืองละโว้ขึ้นมาเมืองหริภุญชัย โดยใช้เส้นทางแม่น้ำปิงเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานประเภทโบราณวัตถุที่พบมีความคล้ายคลึงกับโบราณวัตถุที่พบในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา อาทิ ตะเกียงดินเผา ลูกปัดแก้ว หรือ ลูกปัดหินเป็นต้น

ดังนั้น การตั้งถิ่นฐานของเมืองไตรตรังเกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ คือ ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์เมืองไตรตรังตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง แหล่งน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อุปโภคบริโภค จึงทำให้เกิดการใช้เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในการติดต่อและแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนภายนอก โดยเฉพาะชุมชนในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแผนที่ตำแหน่งเมืองไตรตรังที่แสดงให้เห็นว่า หากเดินทางขึ้นทางทิศเหนือก็จะพบเมืองกำแพงเพชร เมืองนครชุมได้ หากเดินทางลงทางใต้ก็จะเจอเมืองดงแม่นางเมืองและสามารถลงไปถึงเมืองอื่น ๆ ในบริเวณภาคกลางได้ด้วย จากการศึกษาและวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีที่พบบริเวณเมืองไตรตรังในช่วงเวลาที่ผ่านชี้ให้

เห็นว่าเมืองไตรตรังษ์เป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยใน 3 สมัยหลักๆ ได้แก่ สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์นั้นเมืองไตรตรังษ์ได้กลายเป็นเมืองร้าง (คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2559) ดังต่อไปนี้

สมัยก่อนสุโขทัย

เมืองไตรตรังษ์ เป็นอีกชุมชนโบราณที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย โดยเอกสารประเภทตำนานและพงศาวดาร อาทิ พงศาวดารโยนก ตำนานสิงหนวัติกุมาร ตำนานท้าวแสนปม ได้กล่าวถึงเมืองไตรตรังษ์ในฐานะเมืองที่ถูกสร้างขึ้นมากลั้กับเมืองกำแพงเพชรทางด้านทิศใต้ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงโดยทางอ้อมของการมีอยู่และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมแม่น้ำปิงอย่างตำนานจามเทวี รวมทั้งยังมีข้อมูลที่ได้จากการดำเนินขุดค้นในบริเวณเมืองไตรตรังษ์ ซึ่งพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ภาชนะดินเผาก้นกลม และตะเกียงดินเผาแบบโรมันที่คล้ายคลึงกับที่พบที่ชุมชนโบราณบ้านคูเมือง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี นอกจากนี้ยังพบลูกปัดหินและลูกปัดแก้ว สีเหลือง ส้ม เขียว ฟ้า น้ำเงิน ดำ และสีน้ำตาลแดง แวดินเผาที่มีลักษณะคล้ายกับที่เมืองจันเสน อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสามารถเทียบเคียงอายุสมัยจากโบราณวัตถุที่มีลักษณะร่วมกันว่าอยู่ในช่วงของวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) (พิรพณ พิณพวงศ์, 2540) จากหลักฐานที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า เมืองไตรตรังษ์มีการอยู่อาศัยตั้งแต่ช่วงสมัยก่อนสุโขทัย โดยสันนิษฐานว่ามีการเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16)

สมัยสุโขทัย

เมืองไตรตรังษ์ปรากฏร่องรอยของการได้รับอิทธิพลของรูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นลักษณะเด่นของศิลปะสมัยสุโขทัย ได้แก่ วัดเจติยเจ็ดยอดและวัดวังพระธาตุที่มีเจติยประธานทรงดอกบัวตูมหรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ นอกจากนี้ ผลจากการดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดีที่ผ่านมามีพบชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่มีแหล่งผลิตจากสุโขทัย อาทิ เศษภาชนะดินเผาเครื่องสังคโลกแบบเซลียงเคลือบสีเขียวเฉพาะด้านในผลิตจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อยราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 5, 2544)

สมัยอยุธยา

ชื่อเมืองไตรตรังษ์ ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ศิลาหลักที่ 38 หรือจารึกกฎหมายลักษณะโจร (เลขทะเบียน สท.17) ซึ่งเป็นกฎหมายอาญาในยุคแรกเริ่มที่อาณาจักรอยุธยา ตราขึ้นบังคับใช้ในสุโขทัย เซลียงกำแพงเพชร พุ่งยั้ง ปากยม และเมืองสองแคว ในปี ชว.ศ.194 ซึ่งตรงกับสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 2 พระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย โดยข้อความในจารึกได้ปรากฏชื่อเมืองไตรตรังษ์ในด้านที่ 1 ในบรรทัดที่ 9 มีข้อความว่า

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

คำจารึก	คำอ่าน
“..เจ้าเมืองตรรายตรีง (ษกบ) ดวยนกปรราชราชกวี (มีสกุลพ) รรณนังลงถววยอัญชูลี (พบา เสดจในตรีมุขเสวียนุญสุกตงักฤตย แลวบเหิงกลายทานเสดจ...ดววยบุรีฝูงพาล...”	“..เจ้าเมืองไตรตริง (ส้กับ) ด้วยนักปราชญ์ราชกวี (มีสกุลพ) รรณ นังลงถววยอัญชูลี (พระบาท) เสด็จในตรีมุขเสวียนุญสุข ตั้งกฤตย แล้วยเหิงกลาย ทานเสด็จ...ด้วยบุรีฝูงพาล แ-”

จากข้อความกล่าวได้ว่าแสดงให้เห็นสถานะความเป็นชุมชนเมืองในโดยมีเจ้าเมืองไตรตริงเป็นผู้ปกครอง และยังเป็นคณะประชุมการตรากฎหมายดังกล่าวด้วย

สมัยรัตนโกสินทร์

ในช่วงสมัยนี้บริเวณเมืองไตรตริงซ้ลดบทบาทลงอย่างชัดเจน กลายเป็นเมืองที่ถูกทิ้งร้าง เมืองไตรตริงนี้ได้ถูกกล่าวในพระราชนิพนธ์จากการเสด็จประพาสของกษัตริย์ 2 พระองค์ ได้แก่

1. การเสด็จประพาสเมืองเหนือในรัชกาลที่ 4 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ได้บันทึกกล่าวถึงรัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งยังทรงผนวชได้เสด็จประพาสเมืองเหนือ โดยเสด็จประทับที่เมืองไตรตริงและได้นมัสการพระธาตุตาลเอน จากบันทึกดังกล่าวทำให้ทราบว่า โบราณสถานในบริเวณเขตเมืองโบราณไตรตริง มีวัดเก่าอยู่หลายแห่ง แต่ที่เป็นเจดีย์ใหญ่พอจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุได้นั้นน่าจะเป็นเจดีย์วัดวังพระธาตุ

2. การเสด็จประพาสต้นหรือการเสด็จประพาสเมืองเหนือของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (ปี ร.ศ.125 หรือ พ.ศ.2449) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการเสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2 โดยเสด็จประพาสต้นถึงเมืองกำแพงเพชร ระหว่างวันที่ 22-26 สิงหาคม พ.ศ.2449 และเสด็จถึงเมืองไตรตริง ในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2449 ซึ่งทรงบันทึกภาพถ่ายและทรงมีพระราชนิพนธ์เล่าเรื่องไว้ โดยข้อมูลจากพระราชนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลานั้นเมืองไตรตริงได้กลายเป็นพื้นที่รกร้าง เต็มไปด้วยหญ้าสูง ไม่มีการเข้ามาอยู่อาศัยของผู้คนและได้ปรากฏโบราณสถานใน 3 พื้นที่ คือ วัดวังพระธาตุ แนวกำแพงดิน-คูเมืองไตรตริง และบริเวณภายในเมืองไตรตริง

นอกจากนี้ มีการสำรวจที่ได้แสดงให้เห็นว่าเมืองไตรตริงยังคงเป็นเมืองร้าง โดยในช่วงปี พ.ศ.2496 นายธนิต อยู่โพธิ์ ได้รับการแต่งตั้งร่วมเป็นอนุกรรมการรวบรวมประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยมีพระยาอนุমানราชธน เป็นประธานคณะอนุกรรมการและคณะกรรมการ ได้เข้าไปสำรวจโบราณสถานในจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ ตาก กำแพงเพชรและนครสวรรค์ โดยในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2449 ได้เข้าไปดูเมืองไตรตริงปรากฏว่า สภาพโบราณสถานตามภาพถ่ายจากการเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 ได้ทรุดโทรมลงไปมาก (ปรากฏข้อความในจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 1-3)

ปัจจุบันเมืองไตรตริงเป็นโบราณสถานสำคัญอีกแห่งของจังหวัดกำแพงเพชร เป็นเมืองเก่าและร้าง ตั้งอยู่ที่บ้านวังพระธาตุ ตำบลไตรตริง อำเภอเมือง กำแพงเพชร ห่างจากตัวเมืองกำแพงเพชร ประมาณ 16 กิโลเมตร

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ตัวเมืองอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำปิง เป็นเมืองขนาดเล็กมีคูน้ำคันดินล้อมรอบสามชั้น ฝั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน แม้จะมีแม่น้ำปิงไหลผ่าน แต่ไม่ได้ใช้ลำน้ำเป็นคูเมือง เพราะพบร่องรอยคูเมืองเดิมขนานกับแนวแม่น้ำปิง ปัจจุบันแนวกำแพงเมืองด้านเหนือที่อยู่ติดกับแม่น้ำปิงบางส่วนได้ถูกกระแสน้ำเซาะพังทลาย และถูกชาวบ้านเข้ามาไถปรับทำไร่สวนจนเสียหายหลายส่วน อีกทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่จะถูกใช้ในการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกมันสำปะหลัง เมื่อพิจารณาจากภาพถ่ายดาวเทียมในช่วง ปี พ.ศ. 2550-2558 แสดงให้เห็นว่ามีการทำเกษตรกรรมกันอย่างต่อเนื่อง

“เมืองไตรตรึงษ์เป็นนครแห่งแรกของเมืองกำแพงเพชร” ที่หมายถึง เมืองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีพระอินทร์เป็นมหाराชาประจำสวรรค์ชั้นนี้ เป็นเมืองโบราณที่เคยยิ่งใหญ่ เกรียงไกร ดังคำขวัญที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของนครไตรตรึงษ์ว่า “เจดีย์เจ็ดยอดงามสม ท้าวแสนปมนามกระเดื่อง วัตวังพระธาตุฟูเฟื่อง เลื่องลือไกล ไตรตรึงษ์” ดังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นในปัจจุบัน ดังนี้ (สันติ อภัยราช, 2540)

เจดีย์เจ็ดยอดงามสม หมายถึง ภายในกำแพงเมืองโบราณของนครไตรตรึงษ์มีวัดประจำเมือง คือ เจดีย์เจ็ดยอด ซึ่งเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าหลวงสเด็จพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2499 เมื่อถึงนครไตรตรึงษ์ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า “วิหารเจดีย์ตั้งอยู่เบื้องหลัง ถัดเข้าไปอีกหน่อยหนึ่ง เรียกว่า เจดีย์เจ็ดยอด ”

ท้าวแสนปมนามกระเดื่อง หมายถึง ท้าวแสนปม เป็นสัญลักษณ์สำคัญของนครไตรตรึงษ์ มีนิทานเล่ากันว่า เจ้าเมืองไตรตรึงษ์มีพระธิดาสิริโสภางค์หนึ่งซึ่งเป็นที่รักใคร่ดวงแก้วตา ทรงพระนามว่า นางอุษา ที่ใกล้เมืองไตรตรึงษ์นี้มีชายคนหนึ่งซึ่งร่างกายเต็มไปด้วยปุ่มปม ชาวบ้านเรียกเขาว่า นายแสนปมมีอาชีพปลูกผักสวนครัวขายเลี้ยงตัว มะเขือที่เขาปลูกเอาไว้ต้นหนึ่งมีผลโตน่ากินเพราะนายแสนปมปัสสาวะรดเป็นประจำ อยู่มาวันหนึ่งเทวดาดลใจให้พระธิดานึกอยากเสวยมะเขือ พวกนางข้าหลวงจึงออกเสาะหาจนมาพบมะเขือในสวนของนายแสนปมลูกใหญ่อวบจึงขอซื้อไปถวาย หลังพระราชธิดาเสวยมะเขือของนายแสนปมได้ไม่นานก็เกิดตั้งครรภ์ขึ้น ท้าวไตรตรึงษ์รู้สึกอับอายขยหน้าพยายามสอบถามอย่างไรพระธิดาก็ไม่ยอมบอกว่า ใครคือพ่อของเด็กในท้อง ครั้นเมื่อพระกุมารได้เติบโตพอรู้ความ ท้าวไตรตรึงษ์จึงประกาศให้ขุนนางและเหล่าราษฎรทั้งหลายให้นำของกินเข้ามาในวัง หากพระกุมารยอมกินของผู้นั้นจะได้เป็นชายหลวง บรรดาหนุ่มในเมืองต่างรีบเดินทางเข้าวังพร้อมของกินดี ๆ นายแสนปมทราบข่าวก็เข้าวังมาด้วยเช่นกัน โดยถือเพียงข้าวสุกติดมือมาก่อนแต่เพียง พระกุมารรับไว้เสวย ท้าวไตรตรึงษ์ทรงกริ้วที่พระธิดาไปได้กับคนชั้นไพร่ มีหน้าซำยังอัปลักษณ์จึงขับไล่ออกจากวัง นายแสนปมพาพระธิดากับพระกุมารเดินทางเข้าไปหาที่อยู่ใหม่ ร้อนถึงพระอินทร์ต้องแปลงเป็นลิงนำกลองวิเศษมามอบให้ กลองนี้อยากได้อะไรก็ตีเอาตามสารพัดนึก (บางตำนานว่าเป็นฆ้อง) นายแสนปมอธิษฐานให้ปุ่มปมตามตัวหายไปแล้วตีกลองวิเศษ ร่างก็กลับเป็นชายรูปงาม จึงตีกลองขอบ้านเมืองขึ้นมาเมืองหนึ่ง ให้ชื่อว่า เมืองเทพนคร และสถาปนาตัวเองเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระนามว่า ท้าวแสนปม ปกครองไพร่ฟ้าด้วยความสงบสุข และ

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เชื่อกันว่าราชโอรสของท้าวแสนปมคือ พระเจ้าอู่ทองกษัตริย์ผู้ก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา จึงทำให้ชื่อเสียงของท้าวแสนปมดังไปทั่วประเทศ จนกระทั่งพระมงกุฎเกล้านำไปพระราชนิพนธ์ เรื่อง ท้าวแสนปม

วัดวังพระธาตุเพื่ออง หมายถึง ที่นครไตรตรึงษ์มีวัดขนาดใหญ่นอกเมืองไตรตรึงษ์ทางทิศตะวันออกตามลำน้ำปิงมีโบราณสถานขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง เรียกว่า วัดวังพระธาตุ แต่ก่อนที่วัดแห่งนี้เป็นป่ารก้าง บริเวณพระวิหารมีเนินดินและต้นไม้ใหญ่ปกคลุมจนแทบมองไม่เห็นพระวิหาร ต่อมากรมศิลปากรได้มาบูรณะให้ใหม่จนมีสภาพปัจจุบัน เหตุผลที่เรียกขานกันว่าวัดวังพระธาตุ เพราะหน้าวัดเป็นห้วงน้ำใหญ่ เรียกกันโดยสามัญว่า วัด และมีความเชื่อว่า ภายในพระมหาเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ขนาดใหญ่ของวัดบรรจุพระบรมสารีริกธาตุจึงมีพระธาตุตั้งอยู่ เรียกกันว่า วัดวังพระธาตุ

เมืองลือไกลไตรตรึงษ์ นครไตรตรึงษ์ ตามตำนานสิงหนวัติกุมาร สร้างสมัยพระเจ้าชัยศิริ หรือพระเจ้าศิริชัย เชียงแสน ตามตำนานท้าวแสนปม และกำเนิดพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งอยุธยา เมื่อราวปีพุทธศักราช 1547 เมืองไตรตรึงษ์เป็นเมืองที่สง่างามตั้งบนชัยภูมิที่เหมาะสม คือ ตำบลมอพระธาตุน้ำท่วมไม่ถึง มีแม่น้ำปิงเป็นแนวคูเมืองผันน้ำจากลำน้ำปิงมาหล่อเลี้ยงคูเมืองทั้งสามชั้น ต้องตามดำรับพิชัยสงคราม นอกจากนี้เมืองไตรตรึงษ์ยังมีกำแพงสามชั้น ที่เรียกกันว่า ดรีบูร สภาพกำแพงเมืองชั้นในยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ คูเมืองยังลึกและงดงามมาก กำแพงเมืองชั้นนอกสุดถูกปาดไปเป็นถนนส่วนหนึ่ง กำแพงชั้นกลางยังพอมิให้เห็นอยู่บ้างเล็กน้อย กำแพงชั้นในบางส่วนถูกไถเพื่อทำไร่น้อยหน้า ไร่มันสำปะหลังไปบ้าง

สรุป

จากหลักฐานและร่องรอยตามตำนาน พงศาวดาร นิยายปรัมปราของเมืองไตรตรึงษ์ อาทิ พงศาวดารโยนก ตำนานสิงหนวัติกุมาร ตำนานท้าวแสนปม ได้กล่าวถึงเมืองไตรตรึงษ์ในฐานะเมืองที่ถูกสร้างขึ้นมากลับกับเมืองกำแพงเพชร ล้วนเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ว่าเมืองไตรตรึงษ์เป็นเมืองโบราณที่มีอยู่จริงและเป็นเมืองสำคัญมีอายุไม่ต่ำกว่าสมัยทวารวดี จนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในอดีตเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรือง เป็นเส้นทางคมนาคมหลักในการเดินทางระหว่างภาคเหนือไปยังภาคกลางที่เชื่อมต่อไปยังลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา อย่างไรก็ตาม จวบจนปัจจุบันนั้นยังคงเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดกำแพงเพชร

คำสำคัญ : นครไตรตรึงษ์, วัดวังพระธาตุ, ท้าวแสนปม

ที่มา : https://acc.kpru.ac.th/KPPStudies/index.php?title=นครไตรตรึงษ์_เมืองโบราณ_ต้นกำเนิดอาณาจักรอยุธยา

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2022-06-21

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=2108&code_db=610001&code_type=01